

Libris
Dr. Adina Berciu-Drăghicescu
Respect pentru oameni și cărți
Tiberiu Velter

Dr. G. D. Iscru
Aurel David

TRICOLORUL ROMÂNIEI

SIMBOL AL UNITĂȚII, INTEGRITĂȚII ȘI SUVERANITĂȚII NAȚIONALE

Coordonator:

Dr. Adina Berciu-Drăghicescu

EDITURA

SIGMA

BUCUREȘTI 1995

CUPRINS

Introducere	3
Steagurile la români	5
Istoria tricolorului național	23
Tricolorul îl avem de la geto-daci? O nouă ipoteză	23
De la opțiunea coloristică la prezența pe drapel a tricolorului	47
Oficializarea tricolorului în contextul revoluționar pașoptist	62
Afirmarea Drapelului tricolor al României independente	83
Lista ilustrațiilor.	115
Bibliografie	119
Resumé	125
Summary	127
Ilustrații	129

Drapelul este România, acest pământ binecuvântat al patriei, udat cu sângele străbunilor noștri și îmbogățit cu sudoarea muncitorului. El este familia, ogorul fiecăruia, casa în care s-au născut părinții și unde se vor naște copiii noștri. Steagul este încă simbolul devotamentului, credinței, ordinii și al disciplinei ce reprezintă oastea. Steagul este totodată trecutul, prezentul și viitorul Țării, întreaga istorie a României!

(Al. I. Cuza, 1/13 septembrie 1863)

De-a lungul timpului, toate popoarele au folosit ca mijloc de individualizare și comunicare diverse simboluri, devenite apoi însemne naționale. Steagul constituie, alături de stemă, sigiliu și imn, un însemn național prin care este reprezentată individualitatea și suveranitatea unei națiuni. El este cel mai statornic simbol al istoriei unui popor.

Steagul este simbolul care concretizează realizarea unei idei sau a unor înalte aspirații pe care un stat sau un popor le-a urmărit în decursul vremurilor. Pentru un stat, steagul este simbolul ființei sale istorice și politice, al situației pe care și-a dobândit-o în mijlocul celorlalte state și al prestigiului de care se bucură, fiind simbolul măririi naționale. Pentru o armată, steagul este simbolul victoriei, simbolul către care se îndreaptă aspirațiile tuturor acelor care luptă sub faldurile lui.

Acest simbol, care vorbește într-o limbă tăcută, dar înțeleasă, ne pune în față trecutul și ne face să vedem viitorul, fiind "icoana patriei" și o "relicvă sfântă și înălțătoare a credinței patriotice"¹.

Astfel, din toate aceste motive, în toate timpurile și la toate popoarele, drapelul s-a bucurat de o deosebită venerație. Pe steag se depunea jurământul de credință; și astăzi la fel. Purtătorii lui, din antichitate și până astăzi, sunt oameni aleși și datori să-l apere cu prețul vieții lor.

¹ Tiberiu Stănciulescu, *Cutul drapelului*, București, 1938, p.20.

Libris
Respect pentru oamenii și carti

În bătălii, drapelul constituie elementul central, indicând fie direcția de înaintare, fie concentrarea trupelor, fie retragerea. Capturarea steagului inamic este un indiciu al victoriei, după cum pierderea lui înseamnă dezonoare și înfrângere, care se răsfrâng asupra tuturor acelor care luptă sub culorile lui.

Un regiment care și-a pierdut drapelul trebuia să meargă dezonorat fără steag până când își redobânda onoarea printr-o bravură excepțională în fața tuturor regimentelor. Steagurile capturate de o armată în război sunt socotite semne ale victoriei; la fel stau mărturie și steagurile înfipte pe cetatea sau orașul cucerit.

Dimpotrivă, predarea unui steag înseamnă supunere sau respect față de cineva mai puternic.

Drapelul de bază al unității consemnează regulamentele armatei și reamintește datoria sfântă a fiecăruia de a servi cu credință patria, de a apăra cu bărbăție, pricepere și abnegație hotarele țării, independența și suveranitatea ei.

Importanța și rostul steagului într-o bătălie au fost remarcate încă din Evul Mediu (sec. al XVI-lea) în lucrarea: *Învățăturile lui Neagoie Basarab către fiul său Teodosie*. „Astfel, mintea se află în trupul omului asemenea steagului când stă în mijlocul luptei, iar în luptă toată oastea privește la steag. Și până stă steagul în luptă, acea luptă nu se cheamă biruită, chiar dacă are năvală grea (spre sine) iar ei toți privesc către steag și toți se strâng în jurul lui. Iar dacă steagul cade, toată oastea se risipește și nu se știe unul cu altul cum și încotro merg. Așijderea este și domnul: până stă mintea lui într-însul întreagă, toți oștenii lui se strâng împrejurul său, ca și oștile în jurul steagului”².

De-a lungul timpului, forma, dimensiunile, culoarea s-au mai modificat, dar simbolul drapelului și rolul său au rămas aceleași.

Steagul este o creație a popoarelor antice. Originea lui se datorează necesității de a se distinge la o anumită distanță corpul căruia aparținea o parte din armată și de a oferi luptătorilor un prilej ușor de a se aduna.

Asirienii și perșii s-au folosit de acest însemn. La fel și evreii care aveau bandiere speciale printre diferitele lor triburi. La egipteni și la greci s-au adoptat însemnele cu embleme.³

² Apud C.Rezachevici, *Steagurile militare ale Țării Românești și Moldovei în veacul al XVII-lea*, în "Revista de Istorie", t.29, 1976, nr.8, p.1199.

³ *Enciclopedia României*, I, București, 1938, p. 73-74.

La romani, întâlnim cuvântul steag sub numele de *vexillum** (drapel) pentru infanterie și *signum* (stindard) pentru trupele de cavalerie. Orice detașament al unei legiuni sau al unei trupe auxiliare, creat cu un anumit scop, formând astfel o comandă aparte, trebuia să aibă un *vexillum* al său, propriu. Acest *vexillum* consta dintr-o bucată de pânză pătrată, colorată diferit și cu franjuri pe margini, care se fixa pe un lemn pus de-a curmezișul în vârful unei sulițe sau al unei prăjini. *Vexillum*-ul purta ca legendă numele corpului de armată din care se alcătuiseră detașamentul precum și numele împăratului.

Apoi, fiecare legiune avea ca simbol figura unui anumit animal, pe care o purta la steagurile sale. Cele mai multe dintre aceste simboluri sunt semne zodiacale, adică sunt stelele care au prezidat nașterea legiunilor și care se bucurau de o adorație divină. Aceasta ne-o spune categoric Ovidiu, care, în descrierea pe care o face asupra anului lui Romulus, se joacă cu dubla semnificație a cuvântului *signum*: semn zodiacal și steag. El afirmă că pe timpul său legiunile purtau la steaguri și semnele zodiacului. Cum însă aceste însemne erau adorate de către romani, înțelegem ușor de ce legiunile celebrau ziua nașterii acvilei legionare și a steagurilor.

Astfel, legiunea I Minerva, creată de Domitian, avea ca simbol un berbec; legiunile a IV-a și a V-a Macedonica, a IV-a Victrix, a VII-a Claudia, a VIII-a Augusta, a IX-a Fretentis, a X-a Gemina aveau ca simbol taurul, deoarece acesta era semnul zodiacal al lunii în care domnise Venus Genetrix, zeița protectoare a casei Iulia. Apoi, legiunile a II-a Augusta, a XVI-a Gemina, a XVII-a Primigenia, create de Augustus, purtau ca simbol capricornul, semnul zodiacal sub care se născuse împăratul. Mai târziu, legiunile a VI-a Flavia, a XVIII-a și a XVI-a Gemina au avut drept simbol leul. Cohortele pretoriene au scorpionul, care corespunde lui Marte, zeul războiului și străbunul poporului roman.

Prin urmare, aceste simboluri datează dintr-o vreme când latinii vedeau încă pe zeii lor identificați cu anumite animale. Apoi, trebuie amintit că până la Septimius Severus, simbolul animalic era dispus pe coada steagului, sub phalere, apoi în secolul al III-lea a început să fie așezat în vârful steagului, cum se poate vedea pe mormântul descoperit la Viminnacium.

* *Vexillum*, i (lat.) = stindard, drapel. De aici termenul de vexilologie consacrat științei care are drept obiect de studiu steagurile.

Descoperirile arheologice ne-au adus informații prețioase asupra locului în care se păstrau steagurile armatei romane. În fiecare castru exista un spațiu destinat așezării steagurilor, acvilei sfinte a legiunii, statuii în picioare a împăratului, precum și altarele zeilor militari. Acest spațiu nu avea un nume propriu, ci se considera ca făcând parte din pretorium. Tacitus îl desemnează prin cuvintele *signa et donus signorum*; inscripțiile, prin *signa et imagines*; scriitorii moderni, prin *templum* sau *sacellum*. Cauza lipsei unei denumiri poate fi explicată prin faptul că lagărul, strict vorbind, nu avea un templu, ci numai un loc *in praetoria* destinat a păstra obiectele sacre.

Geto-dacii aveau și ei steag, în jurul căruia adunau armata în caz de război. Se constată și la ei folosirea drapelului (*vexillum*) și a stindardelor (*signum*), ceea ce probează diviziunea armatei în corpuri.

Drapelul geto-dac consta dintr-o bucată de pânză pătrată, colorată diferit, având franjuri pe margini, fixată în vârful unei bucăți de lemn sau sulite, întocmai ca *vexillum*-ul roman și având brodat ca emblemă un șarpe.

Stindardul era un balaur cu cap de lup (*draco*) și cu gura deschisă, fixat cu gâtul de o prăjină, corpul fiind din bronz sau din argint, iar capul din metal mai ușor, îmbrăcat în stofă; stindardul dac făcea să se audă un șuierat mai ales când era vânt și pătrundea prin gura capului de lup.

În Evul Mediu, uzul steagurilor s-a generalizat la toate popoarele.

Deși nu avem nici o mărturie care să ne arate că românii au folosit în epoca etnogenezei și după aceea vreun însemn, totuși logica istorică ne îndeamnă să credem că acesta a existat.

Documentele care s-au păstrat amintesc abia pentru secolul al XIV-lea și următoarele că oștile domnitorilor români au luptat sub steaguri împotriva dușmanilor.

Din fericire s-au păstrat, pe lângă documentele scrise, și câteva steaguri originale care ne permit să încercăm să arătăm ce denumire aveau aceste însemne la noi, din ce erau confecționate și cum se înfățișau.

O lucrare completă din domeniul vexilologiei românești nu există, cu excepția unor monografii incomplete și a unor studii și articole ce abordează limitat problema.

În evul mediu românesc, străbătut de nenumărate războaie, prezența steagului de luptă pe câmpurile de bătălie este atestată de izvoarele istorice, dar nu cu o

Steagul militar era alcătuit dintr-o flamură fixată în partea superioară de o bară orizontală care era prinsă de o hampă verticală. Acest tip s-a numit la început *vexillum* apoi *gonfalon* și mai târziu *prapor* sau *prapur* (steag bisericesc).⁴

Gonfalon se mai numește acel steag care are flamura lungă și îngustă, decupată la capătul liber în trei fâșii. În câmpul acestui tip de steag se afla reprezentată stema posesorului. Către anul 1300, în Europa Occidentală, gonfalonul a fost înlocuit cu baniera, care era alcătuită dintr-o flamură pătrată sau de formă dreptunghiulară, purtată de oșteni la lance (sec. XIV-XVI). În același timp s-au folosit și steaguri având flamura prinsă vertical de hampă.

În Evul Mediu, în Țările Române, termenul de steag desemna trei lucruri *:

a) însemn militar, steag sau prapur (*vexillum*) sub care se adunau ostașii unei unități și purta pe el semnele distinctive ale unității sau categoriei de oșteni căreia îi aparținea;

b) unitate militară a Țării Românești și a Moldovei, formată dintr-un număr variabil de oșteni; în sec. XIV-XVI avea efective mai mari, iar în sec. XVII a devenit o subunitate a căpitaniei și era alcătuită din 50-100 de oameni;

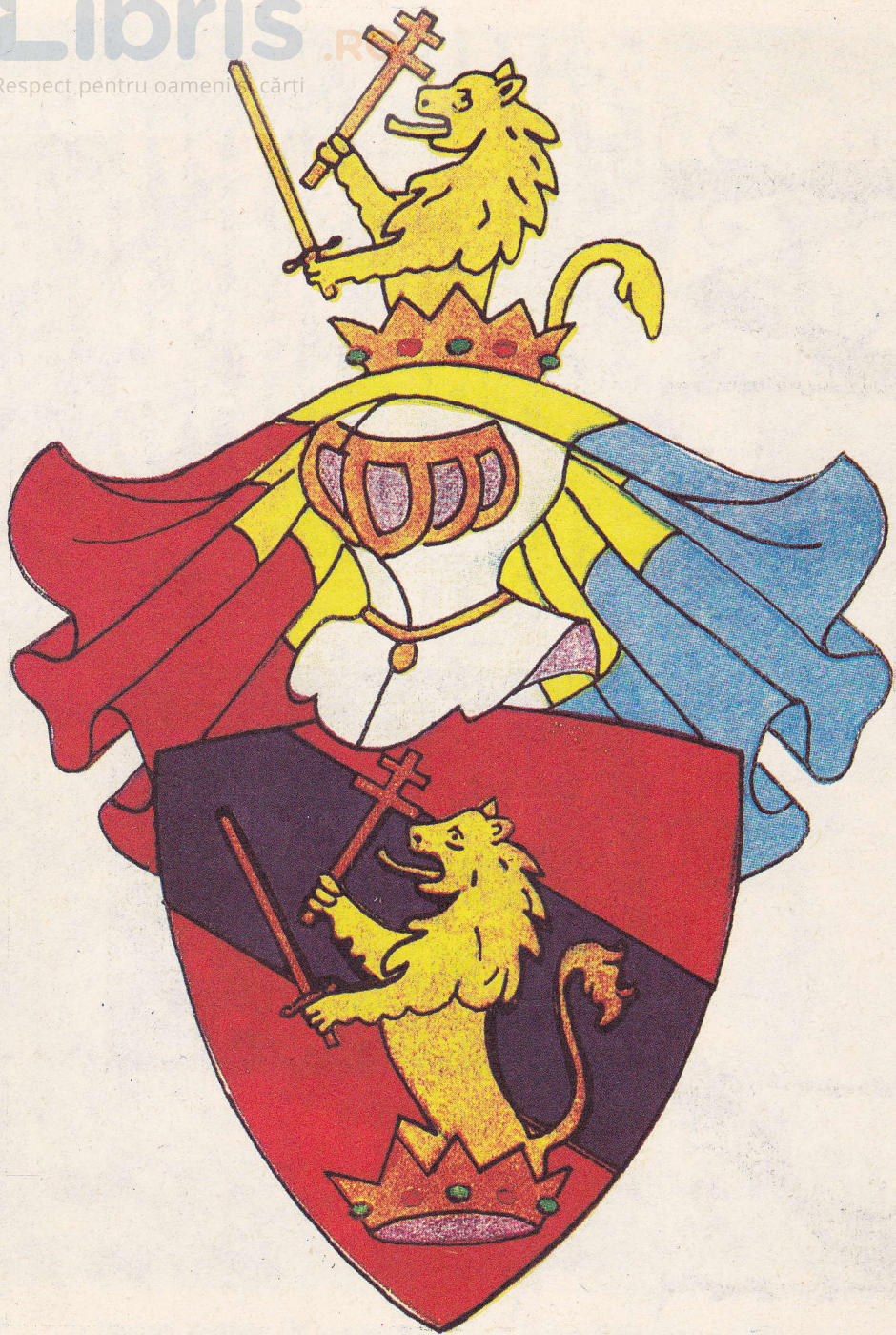
c) steag de domnie sau steagul țării. În perioada dominației otomane, steagul de domnie era primit de la Poartă. Uneori, acest însemn se numea și steag împăresc.

Steagurile se supun unei anumite ierarhii, a cărei treaptă superioară revine Drapelului de Stat, care constituie însemnul oficial al unui stat și *principalul atribut al suveranității*.

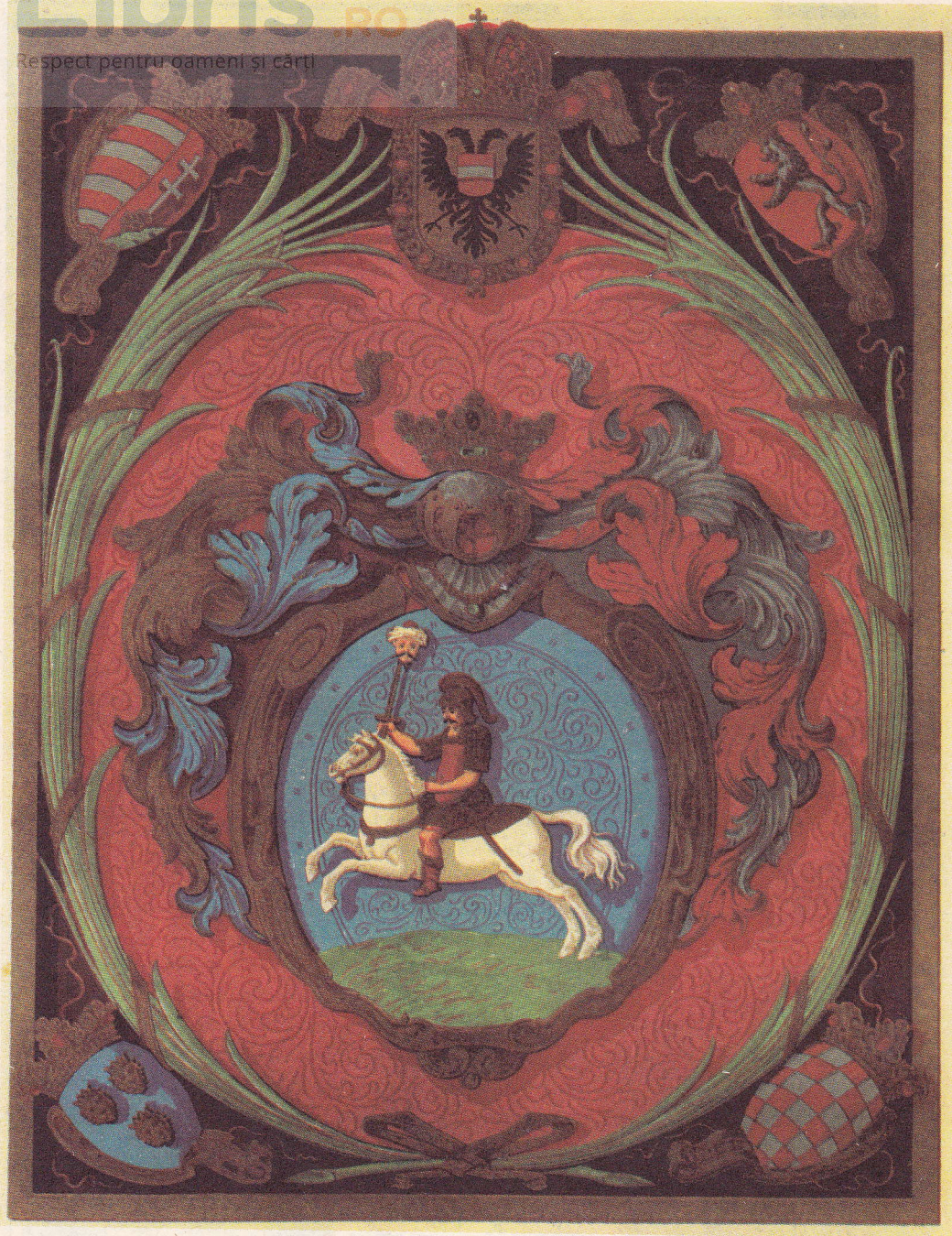
Steagul, în sensul larg al noțiunii, include toate categoriile militare, sportive, ale diverselor organizații social-politice etc. Pentru flota maritimă se folosesc termenii de: *pavilion* și *fanion*, iar pentru cavalerie se uzitează termenul de *stindard*. Familia regală avea *pavilioane*. În istoriografia curentă se întrebui-

⁴ Vladimir Mischevca, Ion Negrei, Alexandru Nichitici, *Simbolurile Țării Moldovei (Din istoria vexilologiei și sigilografiei heraldice moldovenesti din sec. XIV-XIX)*, Chișinău, 1994, p.31; Jean N. Mănescu, *Stema Moldovei*, în "Magazin Istoric", București, 1972, nr. 5, p.38-39.

* Pentru toate aceste aspecte vezi lucrarea *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, București, Edit. Acad., 1988, p. 454-455.

5. Stema fraților Buzzești. Reproducere din articolul lui Marcel Sturdza-Săucești, Alexandru Gonța, *Tricolorul românesc, simbol al unității naționale sub Mihai Viteazul*, în "Revista Arhivelor", 1968, nr. 2.

8b. 1688. Stema domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu. Reproducere din lucrarea *Le compte Amedée de Foras. Notice historique généalogique sur les princes Bassaraba de Brancovan*, Geneva, 1889, p. 1–2.